Sisäministeriö LAUSUNTO SM2021-00333

MMO Avonius Marja(SM) 09.09.2021

Viite
E 74/2021 vp

Asia
OSA; Hallintovaliokunnan kuuleminen 10.9. klo 11:45; E 74/2021 vp; Valtioneuvoston selvitys: Vapaaehtoista paluuta ja uudelleenkotouttamista koskeva EU:n strategia

EU:n vapaaehtoisen paluun ja uudelleenkotouttamisen strategia on osa maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uudistusta ja EU:n yhteisen palauttamisjärjestelmän kehittämistä. Strategiassa esitetään toimia, joiden tarkoituksena on edistää kestäviä paluita luomalla EU:lle ja sen jäsenvaltioille nykyistä yhtenäisempi ja koordinoidumpi lähestymistapa vapaaehtoisen paluun ja palaajien uudelleenkotoutumisen tukemiseen.

Komission antama EU:n vapaaehtoisen paluun ja uudelleenkotouttamisen strategia on osa EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkauudistusta (ns. pakti, ks. E 125/2020 vp). Komissio kertoi jo viime syyskuussa julkaistussa paktitiedonannossaan, että vapaaehtoisen paluun edistäminen on sille keskeinen strateginen tavoite, ja ilmoitti valmistelevansa nyt käsillä olevaa strategiaa. Uudelleenkotouttamisella viitataan erilaisiin toimenpiteisiin, joilla edistetään paluun jälkeistä kiinnittymistä kotimaan yhteiskuntaan esimerkiksi antamalla taloudellista avustusta tai tukemalla työllistymistä.

Strategia kokoaa yhteen EU:ssa vapaaehtoisen paluun ja uudelleenkotouttamisen saralla jo tehtyjä toimia, listaa tunnistettuja haasteita sekä esittää tulevia toimia, joita on osoitettu pääasiassa EU:n toimielimille ja virastoille, mutta myös jäsenvaltioille. EU:n yhteisellä strategialla pyritään kehittämään jäsenvaltioille nykyistä yhtenäisempi ja koordinoidumpi lähestymistapa, koska tällä hetkellä yksi keskeinen, myös komission strategiassa mainitsema haaste, on jäsenvaltioiden toimien hajanaisuus. Strategiassa merkittävässä roolissa ovat myös vapaaehtoisen paluun ja uudelleenkotouttamisen toimien yhteydet kehitysohjelmiin sekä kumppanimaiden omiin kansallisiin strategioihin. Strategiaan sisältyy pyrkimys vahvistaa kumppanimaiden omistajuutta kansalaistensa paluusta ja uudelleenkotouttamisesta.

Paluiden tehostamiselle on selkeä tarve: EU-tasolla arvioidaan, että vain noin kolmasosa niistä, jotka on määrätty poistumaan EU-alueella, todella palaa kotimaahansa. Sama haaste koskee myös Suomea. Paluita kannattaa ensisijaisesti tehostaa edistämällä nimenomaan vapaaehtoista paluuta, koska vapaaehtoinen paluu on pakkoon perustuvaa paluuta kestävämpi ja myös kustannustehokkaampi vaihtoehto. Euroopan parlamentin tutkimuspalvelu on arvioinut, että yhden henkilön pakkopalautus maksaa noin 3400 euroa kun vapaaehtoinen paluu maksaa noin 260 euroa: kustannusero on siis merkittävä. Vapaaehtoinen paluu on luonnollisesti myös palaavan yksilön kannalta parempi vaihtoehto. Paluun kestävyyden kannalta on tärkeää, että paluuta tuetaan vahvoilla uudelleenkotouttamisen toimilla.

Vapaaehtoisen paluun lisäksi tarvitaan toimiva järjestelmä myös pakkopalautuksiin. Komissio on aiemmin tänä vuonna antanut palautusyhteistyön tehostamista koskevan tiedonannon, jota hallintovaliokunta käsitteli huhtikuussa. Nyt käsillä oleva strategia keskittyy nimenomaan

vapaaehtoisen paluun järjestelmän sekä uudelleenkotouttamisen tuen kehittämiseen ottaen kuitenkin huomioon, että myös pakkoon perustuvia palautuksia on pystyttävä edistämään.

Strategiassa esitetään tulevia, vapaaehtoista paluuta ja uudelleenkotouttamista kehittäviä toimia seitsemän otsikon alla:

1) Toimivampi oikeudellinen ja operatiivinen kehys
2) Tehokas koordinointi kaikkien sidosryhmien välillä
3) Kolmansista maista ja niiden välillä tapahtuvan vapaaehtoisen paluun ja uudelleenkotouttamisen tukeminen
4) Tuloksellinen paluuneuvonta ja palveluihin ohjaaminen
5) Tuen laadun varmistaminen
6) Uudelleenkotouttamistuen kestävyyden ja kumppanimaiden omavastuullisuuden edistäminen
7) Vapaaehtoisen paluun ja uudelleenkotouttamisen rahoitus

Strategiassa huomioidaan, että paluiden tehostaminen vaatii sekä vahvempia EU:n sisäisiä rakenteita että tehokkaampaa yhteistyötä kumppanimaiden kanssa. Strategiassa esitettyjä toimia voidaan alkaa tehdä jo nykyisen oikeudellisen kehyksen pohjalta, mutta strategian täysipainoisen täytäntöönpanon kannalta olisi tärkeää, että paktiin sisältyvistä lainsäädäntöehdotuksista, kuten uudelleenlaaditusta paluudirektiivistä, päästäisiin yhteisymmärrykseen. Strategiassa toimia osoitetaan myös Euroopan raja- ja merivartiovirasto Frontexille, jonka rooli palautusasioissa on jo merkittävästi laajentunut, ja joka ottaa kesällä 2022 vastuulleen myös pääosan vapaaehtoiseen paluuseen ja uudelleenkotouttamiseen liittyvistä toimista, joita on tähän saakka hoitanut eurooppalainen paluu- ja uudelleenkotouttamisverkosto ERRIN. Toimissa kiinnitetään huomiota myös esimerkiksi palaajille annettavaan paluuneuvontaan ja ulkoisilta palveluntarjoajilta ostettavan tuen laadun arvioimiseen.

Tämänkaltaisten EU:n sisäisten rakenteiden kehittämiseen keskittyvien toimien lisäksi strategiassa näkyy myös tarve kehittää vapaaehtoista paluuta ja uudelleenkotouttamista osana laajempia muuttoliikekumppanuuksia ja yhdessä kumppanimaiden kanssa. Kumppanuuksien puitteissa voidaan paitsi kehittää paluuyhteistyötä, myös pyrkiä vaikuttamaan muuttoliikkeen perimmäisiin syihin ja parantamaan laajasti muuttoliikkeen hallintaa keskeisissä lähtö- ja kauttakulkumaissa.

Myös Suomen näkökulmasta toimiva paluujärjestelmä on keskeinen osa maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikkaa. Paluiden tehostaminen on tarpeellista siten, että samalla taataan perus- ja ihmisoikeuksien ja erityisesti palautuskiellon noudattaminen. Vapaaehtoinen paluu on tähän ensisijainen keino ja näitä toimia voidaan kehittää tavalla, joka takaa palaajan arvokkuuden kaikissa paluun vaiheissa ja myös huomioi hänen yksilölliset tarpeensa. Paluun kestävyyden kannalta sen tukeminen uudelleenkotouttamisen toimilla on erityisen tärkeää ja tässä tulee huomioida laajemmat kumppanuudet alkuperämaiden kanssa, mukaan lukien yhteydet maiden kehitysohjelmiin ja kansallisiin strategioihin.

Strategia annettiin huhtikuussa ja Suomessa on jo alettu suunnitella sen jalkauttamista. Suurin osa toimista on EU-tasolla toteutettavia, jolloin on tärkeintä osallistua aktiivisesti EU:n yhteisen järjestelmän kehittämiseen tähtäävään keskusteluun ja varmistua siitä, että EU:n virastojen ja instituutioiden tarjoama tuki hyödynnetään täysmääräisesti.

LIITTEET

Asiasanat

Hoitaa

Tiedoksi